Wet- en regelgeving bescherming Fries en Nedersaksisch Bijlage 5

Hieronder wordt uitleg gegeven over de wet- en regelgeving die er is ten aanzien van Fries en het Nedersaksisch. De uitleg heeft een denkbeeldige trechtervorm: van algemeen / internationaal, naar concreet, provinciaal en gemeentelijk

Kaderverdrag bescherming nationale minderheden
Het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden gaat vooral over mensenrechten, antidiscriminatie en de bescherming van cultuur.

Met de erkenning van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden is de overheid verplicht om onder andere de volgende zaken goed te regelen:

- bescherming tegen discriminatie en bevordering van gelijkheid;
- om de cultuur te beschermen;
- toegang tot en gebruik van media;
- het gebruiken en leren van de eigen taal;
- recht op onderwijs;
- verbod op gedwongen assimilatie.

Het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden heeft tot doel:

- om regionale talen of talen die door minderheden worden gebruikt te beschermen en te promoten, als onderdeel van het Europees Cultureel Erfgoed
- Om sprekers van regionale of minderheidstalen de mogelijkheid te bieden om deze talen zowel in het openbare als in het persoonlijke leven te gebruiken.

Het Fries valt onder deel III van het Handvest. Het Nedersaksich onder deel II

Deel II bestaat uit algemene doelstellingen en beginselen die van toepassing zijn op alle regionale talen en talen van minderheden die onder het Handvest beschermd worden. De staten moeten op deze voor het behoud van de talen noodzakelijke beginselen hun beleid en wetgeving baseren.

In Deel III van het Handvest zijn 68 uitgewerkte maatregelen opgesteld ter bescherming en bevordering van regionale talen of talen van minderheden. Voor elk van de talen waarop dit deel van toepassing wordt verklaard, moeten minstens 35 maatregelen worden uitgekozen die ter bescherming en bevordering van de desbetreffende taal in beleid en wetgeving moeten worden omgezet.

Alle aldus in het Handvest erkende talen hebben dan nog niet dezelfde status. Talen die onder Deel III van het Handvest vallen (zoals het Fries) genieten de grootste erkenning. Dit houdt onder meer in dat er onderwijs in wordt gegeven en dat juridische transacties die de taal als voertaal hebben, worden erkend. Talen die onder Deel II vallen (in Nederland zijn dit het Nedersaksisch en het Limburgs) genieten weliswaar erkenning en het gebruik ervan wordt door de overheid gestimuleerd, maar dit alles gaat minder ver dan Deel III: rechten kunnen er in de praktijk niet aan worden ontleend.

Wet Gebruik Friese Taal (WgFt)
De Wet gebruik Friese taal (WgFt) regelt het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk en juridisch verkeer binnen de provincie Friesland. Nederlands en Fries zijn officiële talen in de provincie Friesland. Gemeenten moeten actief bijdragen aan het behoud en de promotie van de Friese taal, zowel in hun externe communicatie met burgers als in hun interne processen.
In de WgFt behoort Ooststellingwerf tot het Fries taalgebied. Er is door het rijk geen uitzonderingspositie gegeven.

Wet Primair Onderwijs en Wet Voortgezet Onderwijs
Wet Primair Onderwijs (art. 9 lid 4): op basisscholen in Friesland moet onderwijs in het Fries gegeven worden. De kerndoelen hiervoor stellen Provinciale Staten vast. Er zijn onlangs nieuwe kerndoelen vastgesteld, deze gaan naar verwachting in gelijktijdig met de nieuwe kerndoelen als geheel voor het onderwijs (2027 / 2028).
Wet Voortgezet Onderwijs (artikel 2.15, wet 2020): op scholen voor voortgezet onderwijs in Friesland wordt in de eerste twee leerjaren onderwijs gegeven in Friese taal en cultuur. Ook hiervoor stellen Provinciale Staten de kerndoelen vast.
Scholen mogen ontheffing vragen, de provincie wil hierin in principe niet tegemoet komen.
De Inspectie Onderwijs controleert op de uitvoering van de kerndoelen.

Bestuursafspraak Friese Taal en Cultuur (BFTK)
Hierin zijn afspraken gemaakt tussen de rijksoverheid en de provincie ter bescherming en bevordering van de Friese taal en cultuur.
In de BFTK 2024-2028 zijn afspraken gemaakt met 7 verschillende ministeries (BZK, OCW, VWS, SZW, J&V, I&W en BZ)
Voor Friesland is de BFTK de vertaling van het Europees Handvest, en dan met name de artikelen die door de Nederlandse overheid in het Handvest zijn geratificeerd (maar altijd ambitieuzer dan de vorige BFTK).

De afspraken die betrekking hebben op de gemeenten staan voornamelijk in hoofdstuk 3 en hebben betrekking op:

- Zichtbaarheid in het Fries
- Communicatie in het Fries
- Friestalige cursussen voor medewerkers
- Aandacht voor het Fries bij bestuurlijke herindelingen
- Lange termijn doelen bereiken met het Fries
- Coördinatoren meertaligheid
- Rol van gemeenten in tweetalige kinderopvang.

De provincie heeft ook een formele rol als toezichthouder op de uitvoering van de *Wet Gebruik Friese taal*. Op grond van het Interbestuurlijk Toezicht worden om die reden ook gesprekken gevoerd met gemeenten over hun wettelijke taken op dit gebied.

De Taalnota Fansels Frysk is een beleidsmatige uitwerking van de BFTK 2024-2028
In Fansels Frysk zijn de afspraken uit de BFTK de basis voor beleid en wordt uitgelegd hoe deze afspraken door de provincie uitgewerkt worden en welke structurele en incidentele middelen zij daarvoor zullen inzetten.
De Friese streektalen vallen niet onder de BFTK. De provincie vindt dat zij hiervoor niet direct bestuurlijk verantwoordelijk is. De Friese streektalen hebben wel provinciale aandacht. Zo is het merendeel van onze subsidieregelingen voor het Fries ook toegankelijk voor instellingen, onderzoekers en makers die zich bezighouden met de Friese streektalen.

In de nota Fansels Frysk worden de volgende beleidsdomeinen genoemd:

- Fries thuis
- Fries in het Onderwijs (voorschools tot en met HBO)
- Fries op het werk en het bedrijfsleven
- Fries in de vrije tijd
- Fries in de openbare ruimte
- Fries bij de overheid, in rechtbank en in de zorg
- Onderzoek naar en voor het Fries
- Internationale samenwerking

De provincie wil de ambities tezamen met overheden en instellingen realiseren. Er worden per beleidsdomein resultaten in 2028 benoemd.

In de nota Fansels Frysk is over het Fries bij de overheid, het volgende opgenomen:
Resultaten 2028

- De provincie geeft als Taalschipper het goede voorbeeld en draagt het Fries in al haar facetten uit. Alle communicatie van de provincie Fryslân is Friestalig en tweetalig waar nodig. De provincie draagt het Fries zelf in alle activiteiten actief uit.
- Een kwart van alle communicatie door officiële instanties is tweetalig.
- Gemeenten en rijksuitvoeringsinstanties hebben taalbeleid en bevorderen en borgen zo het Fries.
- Meertaligheidscoördinatoren steunen de gemeenten bij het realiseren van hun taalbeleid".

Mei-inoar foar it Frysk
Met de Friese overheidsinstellingen is een traject Mei-inoar foar it Frysk gestart.
In de overlegstructuur Mei-inoar foar it Frysk worden gemeenschappelijk ambities geformuleerd. Als voorzitter van Mei-inoar foar it Frysk stimuleert de provincie organisaties om het Fries uit te dragen in hun interne en externe communicatie en het zichtbaar maken in de openbare ruimte.

Convenant Nedersaksisch
Het Convenant Nedersaksisch (volledige titel: Convenant inzake de Nederlandse erkenning van de regionale Nedersaksische taal) is een politiek instrument uit 2018 voor erkenning en stimulering van de Nedersaksische taal, de verzameling onderling gerelateerde dialecten die in het noordoostelijke deel van Nederland worden gesproken.

Het convenant *"erkent de regionale taal Nedersaksisch als een wezenlijk, volwaardig en zelfstandig onderdeel van de taalsystematiek binnen Nederland"*. Door het convenant geven de betrokken partijen aan zich in te spannen en samen te werken om het Nedersaksisch te behouden en het gebruik ervan te bevorderen. Het convenant is echter niet 'in rechte afdwingbaar.'

In de tekst wordt benadrukt dat het convenant niet bedoeld is voor de totstandkoming van nieuwe verplichtingen, maar voor bevordering van de taal door 'de Nedersaksische overheden'. De minister van Binnenlandse Zaken kan daarbij een aanvullende rol spelen.
Zowel Ooststellingwerf als de provincie Friesland hebben het convenant ondertekend.

Provinciale Staten heeft in juni 2024 bij de besluitvorming over Fansels Frysk aandacht gevraagd voor het Nedersaksisch en wil ruimte voor een betere positie van het ‘streektalen’ en ook het Nedersaksisch.
Het is aan de gemeente om die ruimte te vertalen in beleid. Overigens wordt dit ook door het rijk onderstreept.

Taalnota en verordening Fries Ooststellingwerf
Onze gemeente valt sinds 2013 onder de Wet gebruik Friese taal (WgFt). We voldoen aan de wettelijke verplichtingen die dat meebrengt. We hebben een Taalnota en een Verordening Fries in het schriftelijk verkeer.
Er is op 8 januari 2019 door het college van burgemeester en wethouders hierover een besluit genomen en dit is bevestigd door uw raad op 26 maart 2019. Er is toen besloten om een minimale uitvoering te geven aan de WGFT. Dit is in overleg met de provincie Friesland tot stand gekomen.
De provincie voert sinds 2024 een andere bestuurlijke koers hierin.